

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר' **משה שניצר**
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה ודופת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1203

מסכת יבמות צ"ז-ק"ג ♦ אבות ב', ג' - ב', ז'

בס"ד, י"ג סיון תשפ"ב

השבוע בגליון

- ♦ רחיצת רגל היבם
- ♦ חרם על החולץ והחולצת, לכל יגשו למקור מים
- ♦ דיין קרח או כבד שמיעה, רשאי לסדר חליצה?
- ♦ עד אימתי על הנעל להיות חלוצה?

- ♦ מאיזה גיל מניחים תפילין?
- ♦ 'קטן' - קטן, ו'קטן' גדול
- ♦ נער בר מצווה 'קטן'
- ♦ מצוות חליצה

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

הירושה

"אתה בחרתנו מכל העמים"
"בחרתנו"?!! הן ידוע כי הקב"ה סבב עם התורה מאומה לאומה, הציע להם ליטלנה ולאמצה. ישמעאלים לא חפצו בה, כי אהבת ההרג ניצחה, אומה אומה ותאווה, בעטיין הפסידה מתנת עולם. מדוע, איפוא, "אתה בחרתנו"?

★ ★ ★

קרקע צחיחה, יבשה ושוממה נגלתה לעיניו. הוא ציפה להתקל בשרידים משנים עברו: מחרשה נושנה שנסדקה באמצע המאמץ; מערכת שיניים של בעל חיים שכשל ומת באחת תוך כדי חרישה; תלליות של אמות מים להשקייה; יסודות של אסם; משהוא שיעיד כי אי פעם מצא בן אנוש תועלת בחלקת האדמה הזו.

כלום.

הממצא המרשים היחיד שיכולה היתה הקרקע להשתבח בו היה גדלה הבלתי נתפס. היא השתרעה על פני מרחבים אדירים, מקצה האופק ועד קצהו. לא היה סימן לגבולותיה.

הוא הגיע הנה בגפו, בצוואת אביו, רכוב על גבי סוסו. לפני שבועות ארוכים יצא אל המסע, שתחילתו דרך ערים, עיירות ומקומות ישוב. לקראת הסוף כבר

◀

המנהג המקובל כיום הוא, כי בהגיע הקטן לעול תורה ומצוות הרי הוא מתחיל לקיים מצוות תפילין, וזמן מועט לפני כן הוא כבר מתחיל להניחן כדי להתרגל במצווה (משנה ברורה סימן ל"ז ס"ק י"ב, בשם המגן אברהם).

מעניין לגלות, כי מנהג זה מיוסד על דברי רבי יצחק בן אבא מרי, בספרו ספר העיטור [שמו המלא הוא 'עיטור סופרים' ונקרא בקיצור, 'ספר העיטור'], המביא לכך ראיה מסוגייתנו, כלהלן.

הגמרא במסכת סוכה (מב/א) מביאה ברייתא בה נאמר: "היודע לפרוס כפיו, חולקין לו תרומה בבית הגרנות". כלומר, בעבר נהגו לחלק את התרומה בגורן. לא כל הזכאים לתרומה קיבלוה בבית הגרנות, אם מפני כבוד התרומה ואם מפני עילות אחרות. ברייתא זו מציינת, איפוא, כי מעת שהקטן יודע לפרוס כפיו לברכת כהנים, הוא זכאי לקבל תרומה בגורן.

והנה, בסוגייתנו נאמר, כי קטן אינו מקבל תרומה בבית הגרנות! לכאורה משמע, כי כל קטן, גם היודע לפרוס כפיו, אינו מקבל!

'קטן' - קטן, ו'קטן' גדול: הראשונים התחבטו בסתירת הסוגיות, ובעלי התוספות מבארים, כי הקטן הנזכר בסוגייתנו הוא קטן - פעוט. אך כאשר הקטן כבר יודע לשאת את כפיו, הוא רשאי לקבל תרומה.

נער בר מצווה 'קטן': אולם, בעל העיטור (תפילין דף סא) מסיק אחרת: הקטן הנזכר בסוגייתנו הוא קטן כהגדרתו בכל התלמוד - מי שעוד לא הגיע לגיל מצוות, ואילו ה'קטן' שבמסכת סוכה הוא נער שכבר מלאו לו שלש עשרה שנים, והברייתא מכנתו 'קטן' לפי שעדיין לא הביא סימנים [ועיין בפירוש רש"י בסוכה שם, ובתוספות ד"ה היודע].

על בסיס פירושו זה מחדש העיטור את חידושו הבא.

בברייתא הנזכרת נאמר גם, כי "קטן היודע לשמור תפיליו - אביו קונה לו תפילין". לפי פירושו של בעלי התוספות, שהקטן הנזכר בברייתא לגבי תרומה, הוא קטן בגילו, שעוד לא הגיע לגיל מצוות, הרי שהברייתא נוקטת שגם קטנים חייבים במצוות תפילין. ברם, העיטור,

זעילוי נשמת

ר' **שמואל רייכמן** ז"ל

ב"ר אברהם שלמה ז"ל

נלב"ע י"ב סיון תשע"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י בני המשפחה שיחיו

זעילוי נשמת

הרב **בן ציון צבי גולדשטיין** ז"ל

בן ר' יצחק אייזיק ז"ל נלב"ע ט"ז בסיון תשנ"ג

ומרת **הניה גולדשטיין** ע"ה

בת ר' נתן ז"ל נלב"ע י"ח סיון תשע"ב

תנצב"ה

הונצחו ע"י בנם ידידינו הר"ר **שמעון**

אברהם יהודה ומשפ' שיחיו

זעילוי נשמת

הר"ר **חיים שלמה גוטסגנדה** ז"ל

ב"ר ישראל שאול ז"ל

נלב"ע י"ד בסיון תשנ"ו

תנצב"ה

הונצח ע"י נכדו ידידנו

הר"ר **שאול חסדיאל ומשפ' שיחיו** - ב"ב

לעילוי נשמת

איש החסד והחזון, בעל צדקה מופלג, תומך תורה בכל מאודו, ממיסדי "מאורות הדף היומי"

הר"ר **מרדכי קלמן זיסר** ז"ל ב"ר משה יצחק נלב"ע י"ז סיון תשע"ו

תנצב"ה

נר ה'
נשמת
אדם

בדרכו בפירוש הברייתא, טוען, כי הכוונה לבחור צעיר, מגיל כניסתו לעול תורה ומצוות ואין כל הוכחה שקטן חייב במצוות תפילין.

מחלוקת זו מופיעה גם בשולחן ערוך: הבית יוסף (סוסי"ז) פוסק שלא כדברי העיטור: קטן מניח תפילין, ואילו הרמ"א פוסק: "והמנהג כדברי בעל העיטור" (דרכי משה שם), "וכן נהגו ואין לשנות" (הגהת הרמ"א בשו"ע שם) [ועי"ש בבה"ל שהפמ"ג פוסק שלא כעיטור במקרים מסויימים].

מעניין לציין, כי לדעת הגר"ח קנייבסקי זצ"ל, הרמב"ם מפרש את הברייתא הנזכרת באופן שונה לחלוטין, לדעתו, "קטן היודע לפרוס כפיו", אינו מכוון לברכת כהנים, שהרי זו מכונה בכל התלמוד "נשיאת כפיים" ולא "פריסת כפיים". לדעתו כוונת הברייתא לקטן היודע לפרוס את כפיו ולבקש כי יתנו לו תרומה... וכך הוא פוסק בספרו (הלכות תרומות פרק י"ב הלכה כ"ב): "עשרה אין חולקין להן תרומה בבית הגרנות... והקטן שאין בו דעת לפרוש חיקו" (ראה דרך אמונה בביאור ההלכה שם). אולם, ביאור זה מחודש ביותר והכסף משנה ויתר מפרשי הרמב"ם לא פירשו כן.

מצוות חליצה

לומדי הדף היומי עומדים בפתחו של הפרק השנים עשר של מסכת יבמות - "מצוות חליצה", בו מרוכזות הלכות חליצה. לטובת הלומדים, הוכן המאמר הבא בו מפורטים בקצרה **מקצת** מההלכות ומהמנהגים של סדר מצוות חליצה.

מצוות חליצה מורכבת מפרטים רבים ביותר, עד שמלבד הלכות חליצה, כתב ה"בית יוסף" קונטרס מיוחד "סדר החליצה בקצרה", וגם קיצור זה מונה חמישים ושבעה סעיפים.

זימון מקום החליצה: יום לפני החליצה יש לקבוע את המקום בו תערך החליצה. שלשה דיינים אומרים לשני אנשים נוספים: נלך מחר ונשב במקום פלוני לחלוץ שם (סדר החליצה 10). זאת למדים מן הפסוק (דברים כה/ז) **וְעִלְתָּהּ וְבִמְתוֹ הַשְּׁעָרָה** - משמע מקום שזומן לצורך כך (רש"י קא/ב). על מקום זה להיות ידוע ומוכר, כפי שמשמע מלשון הפסוק "השערה" - המקום ההוא, הידוע.

על היבמה להמנע מאכילה: ביום שלפני החליצה שולחים הדיינים להודיע ליבמה, כי למחרת, ביום החליצה לא תאכל מאומה עד שתתקיים המצווה, ובבוקר יום החליצה שבים ומודיעים לה על כך. טעם הדבר, משום שעליה לירוק למרגלות היבם, ועל יריקה זו להיות מעצמה, ולא מפני דבר חריף שאכלה הגורם ליריקה (להלן קו/א). הבית יוסף מביא, כי מפני כך נוהגים שתמנע היבמה מכל אכילה, ולא רק ממאכלים חריפים.

רחיצת רגל היבם: יום לפני החליצה נוהגים שהיבם רוחץ את רגלו, כדי שייקל עליו לרחוץ את רגלו ביום החליצה. רחיצות אלו נועדו להסיר כל חציצה בין הרגל לבין הנעל שתולבש עליה למצוות חליצה.

אופן אמירת הפסוקים: ביום שלפני החליצה מבררים אצל היבם והיבמה אם הם גדולים וראויים לחלוץ ומלמדים אותם את הפסוקים שעליהם לומר במהלך החליצה. אחת ההקפדות היא על אופן אמירת הפסוק הבא על ידי היבמה: **"מֵאֵן יִבְמִי לְהִקִּים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יִבְמִי"**. את המילים "לא אבה" עליה לקרוא בנשימה אחת, לפי שאם לא כן, דבריה עלולים להתפרש כך: "מֵאֵן יבמי להקים לאחיו שם בישראל - לא", הוא ממאן להקים לאחיו שם בישראל. "אבה יבמי", הוא חפץ ליבם אותי. כדי למנוע אי הבנה זו, עליה לקרוא ברצף את המילים "לא אבה" (בית שמואל, שולחן ערוך אהע"ז בסימן קס"ט סעיף כ"ט ס"ק כ"ז. מקור מסוף הפרק, דף קו/ב, וביאור ברש"י).

פרסום דבר החליצה: ביום החליצה באים שלשת הדיינים ושני האנשים שעמהם ועוד חמשה אנשים לפחות, כדי שיהיה מניין במעמד החליצה. הדיינים בוררים שני עדים כשרים, ששואלים ומבררים אם המת לא הניח אחריו זרע, וכי היבמה היתה אשת המת והיבם הוא אחיו ועוד שאלות רבות, ואומרים בפני הציבור כי כבר אתמול שאלום על גדולתם של היבם והיבמה וביררו כי גדולים הם. התשובות לשאלות אלו ידועות זה מכבר לדיינים, אך שואלים אותן במעמד הפומבי כדי לתת פרסום לדבר החליצה ולמהימנותה.

קניית המנעל על ידי היבם: היבם רוחץ את רגלו, קונה בקניין את נעל החליצה אותה הוא נועל על רגלו הימנית. אם הוא איטר, עליו ללבוש שני מנעלי חליצה, אחת על כל רגל (שולחן ערוך אהע"ז סימן קס"ט סעיף כ"ח).

בית הדין מסביר ליבם וליבמה את עניין החליצה, שבכך היא נפטרת מן הייבום ומותרת לכל אדם. היבם עומד ואומר: **"לֹא חִפְצָתִי לְקַחְתָּהּ"**, והיבמה אומרת **"מֵאֵן יִבְמִי ..."**.

התקדם עם סוסו במרחבים מעבר לכל מקום ישוב אדם או סימן חיים. ארץ ציה ושממה. **בעודו** מתמקם על חבילתיו לקראת הלילה, עלתה וצפה במחשבתו דמותו של אביו הזקן, עת קראו אליו, בנו חביבו, הפקיד בידיו מפת דרכים והורה לו להגיע אל 'המקום ההוא', בעודו מורה באצבעו הגרומה על המפה. תכיר את השטח וכשתחזור - נדבר.

והנה הוא כאן, בלב הישימון, והפליאה מכרסמת בו עד עצם.

אביו עתיר נכסים. שדות מוריקים, כרמים מניבים, אלפי בעלי חיים ועסקים שונים, היו מנת חלקו של אביו. לאחר נדודי שינה עד עלות השחר גמר אומר בנפשו, כי הוא מוכן לתת שליש מירושתו כדי לדעת כאן ועכשיו, על מה ולמה שיגרו אביו המדברה.

בבואו אל בית אביו נפתרה התעלומה. **האב** הישיש פרס בפניו את משנתו. שנים ארוכות עמלתי לבסס את נכסי ואת עשרי, ובנים לרוב גידלתי בטירחה, אך הללו היו לי למגינת לב. רק אתה, בני האחד, הלכת בדרך שהתוותי לך, לשביעות רצוני. הקרקע בה סירת, טומנת בחובה אוצרות זהב הגלומים בה. רק לחפור. עשירות שאין לה גבולות מובטחת למי שקיים בה אתרי חפירה וישלה מתוכה את טובה. עשירות לו ולזרעו ולזרע זרעו, דורות רבים. חפץ אני, לאט האב באזני בנו, כי רק אתה תזכה במכרה הזהב. רק בפניך חשפתי את סודותיה של הארץ הטובה, לך אגלה את רזי המקצוע, את מסתורי האדמה ואת השיטות המיוחדות להצלחה.

חלף זמן מה והאב הלך בדרך כל בשר. **כל** נכסיו הועברו לכל בניו, והם ערכו ביניהם חלוקה מוסכמת. פלוני יטול טירה פלונית, אחר יטול חלקת כרמים וכה היו 'סוחרים' ביניהם בנכסים השונים, וביניהם הגיעו בביטול אל חלקת האדמה הצחיחה, השוממה מאין יושב, ולא נמצא ביניהם מי אשר יאות לקבלה תחת אחריותו, למעט הבן היקר שזכה בה כך, בלא ויכוח ומיקוח.

★ ★ ★

בעיניים אלו ראה החתם סופר זצ"ל את זכותנו הנפלאה בקבלת התורה מאת הקב"ה. מכרה זהב שאין כדוגמתו, שעניינים גשמיות בלתי מזוככות, מושפלות ארצה ומתמקדות בהבלים, אינן זכות להבחין בזיוה ובניצוצות ההוד וההדר הקורנים ממנה ומקרינים על העוסקים בה. **אם** היו הגויים יודעים באמת ובתמים על טיבה של התורה, היו זועקים "נעשה ונשמע". אך לא היו ראויים לכך ולפיכך לא ידעו ולא רצו. רק עם

בברכת גדולי ישראל

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

"... ובואו בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה"
 מרן שר התורה מרן ראש הישיבה הגר"ח קנייבסקי זצוק"ל הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חיים התקשר עכשיו: 3764 *

ישראל, לאחר כור ההיתוך במצרים, נדדך והיה ראוי לקבלה.
"אתה בחרתנו מכל העמים. אהבת אותנו ורצית בנו".

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק.
פסק: 03-570-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף צ/א כל תלמיד חכם שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר

דב"ש

יש שהוכיחו שהדבר אמור גם כמי שאמרו משמו דבר שמועה שאמר בשם אחר, גם הוא שפתיו דובבות (ראה פסחים קד"ב וברשב"ם שם).

רמז לכך הובא מראשי התיבות של המילים "שפתותיו דובבות בקבר", שהוא דבש. הדבש, כידוע, רק עובר בגוף הדבורה ואינו נוצר בה [ולפיכך הוא מותר באכילה]. גם אם דבר השמועה הוא בבחינת "דבש" בלבד, רק עבר דרך אותו תלמיד חכם, הרי הוא מדובבו בקבר... (אמירה יפה).

דף צ/א שפתותיו דובבות בקבר

חיים לאחר המוות

וכך פירש השר שלום מבעלזא זצ"ל את הפסוק "מוות וחיים ביד הלשון" - ראוי היה שיאמר "חיים ומוות ביד הלשון", שזהו הסדר הראוי. אך רמז יש כאן, כי גם חיים לאחר המוות - ביד הלשון הם, שעל ידי דברי תורתו הנלמדים, שפתותיו דובבות והרי הוא כח"...

התרת קשרי הנעל: היבמה מתירה את קשרי הנעל, חולצת אותה מעל רגלו בלא סיועו וזורקת את המנעל לארץ, ויורקת למרגלותיו. היא קוראת את הפסוקים "כָּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בַּיִת אָחִיו. וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בַּיֵּת חֶלְוָה הַנְּעֵל", וכל הנוכחים אומרים שלש פעמים: חֶלְוָה הַנְּעֵל (שם, סעיף מ"ב).

ברכת החליצה: עם תום המצווה אומרים הדיינים: "יהי רצון שלא תבאנה בנות ישראל לא לידי חליצה ולא לידי יבום" (סדר חליצה אות נו). הבית יוסף מסיים את קונטרס החליצה בצינון כי מצא בסידור אשכנזי שעל מצוות חליצה מברכים "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו במצוות וחוקים של אברהם אבינו". פשר ברכה זו הוא, שבמצוות חליצה זכו ישראל על שאמר אברהם למלך סדום (בראשית יד/כג) "אִם מְחוֹט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל וְאִם אֶקַּח מִכָּל אֲשֶׁר לְךָ וְלֹא תֹאמַר אֲנִי הֶעֱשִׂיתִי אֶת אֲבִיכֶם" [מיהן להתעשר ממלך סדום, כדי שתתקיים ברכת הקב"ה להעשירו - רש"י].

חרם על החולץ והחולצת, לכל יגשו למקור מים: על מנהג מעניין כותב השדי חמד (חלק ה' סימן קכ"ה), כי יש מקהילות האשכנזים הנוהגים לאחר החליצה להטיל חרם לכל ילכו היבם והיבמה באותו יום למקום מים. השדי חמד מספר, כי חקר ובדק על אודות מקור המנהג והתברר כי בעבר נפוצה אמונה תפלה, כי יש סכנה במצוות חליצה ומי מהם שיקדים להגיע למים ינצל ממנה... כמעשה המפורסם בערוד שרפואת נשיכתו מותנית בהגעת הננשך למים לפני הערוד הנושך. מתוך כך היו באים היבם והיבמה לידי סכנה ומריבה, במרוצתם בנסיון להגיע ראשונים למים. לשם כך החרימו לכל יכנסו ביום החליצה למקום מים.

דף קא/א כשם שב"ד מנוקים בצדק, כך ב"ד מנוקים מכל מום

דיין קרח או כבד שמיעה, רשאי לסדר חליצה?

מעשה ברב בעיר דאנציג שהזדקן ושמיעתו כבדה.

משנוכח הרב כי מצבו מחמיר, שיגר מכתב אל גדול הדור, הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (שו"ת, תניינא סימן ס"ד) בשאלה, אם הוא רשאי לשמש כדיין בעת שבית דין יושב לסדר חליצה בין יבם ליבמה.

כשמונים שנה אחר כך, שלח אב בית הדין של רימינוב שאלה אל רבי שלום מרדכי הכהן שבדרון זצ"ל, המהרש"ם (שו"ת, ח"א סימן ק"ז): "דיין שיש לו קרחה קטנה באמצע ראשו, אם רשאי להיות דיין בחליצה, כיון דיש להחמיר שלא יהיה בעל מום".

אל החתם סופר זצ"ל (שו"ת, אהע"ז ח"ב סימן צ"ג) נשלחה שאלה, אם תלמיד חכם שאגודלו נקטע מן הפרק ומעלה, רשאי לשמש כדיין בחליצה, או שמא הוא נחשב בעל מום ואינו רשאי.

שאלותיהם נעוצות בהלכה הבאה (שולחן ערוך אהע"ז סדר חליצה סעיף א): "מצות חליצה בג' דיינים, אפילו הם הדיוטות, ובלבד שיהיו יודעים להקרות (...ושלא יהיו סומים אפילו באחת מעיניהם. ויש מחמירים שלא יהיה בהם שום מום)".

החתם סופר פותח את תשובתו בכך שיש לעיין בשורש ומקור הדין לכך שבעל מום פסול לחליצה.

הבה נצעד בעקבותיו.

בעלי מום פסולים לסנהדרין: בגמרא מבואר, כי בעלי מום פסולים לשבת בסנהדרין. המדובר על סנהדרין של עשרים ושלשה דיינים, היושבים לדון בדיני נפשות. הגמרא לומדת מן הפסוק (שיר השירים ד/ד) "בְּלֶךְתָּ יָפָה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּךְ", כי בעל מום פסול לשבת בסנהדרין. ברם, הגמרא מדגישה, כי אין פסול זה תקף לגבי בית דין היושב לדון בעניינים אחרים, בהם דיינים היושבים לסדר חליצה.

ברור, איפוא, כי חומרה בלבד היא שנתקנה במהלך השנים כי דיין בעל מום לא יסדר חליצה. מה טעם? בשאלה זו מתחבט החתם סופר. הוא מציין, כי הרמ"א עצמו כותב כי יתכן שחומרה זו נובעת מכך שנוהגים כי בסידור גט לא יהיו העדים בעלי מום, ומפני כך החמירו גם בחליצה שלא יהיו הדיינים בעלי מום. אך החתם סופר תמה מדוע בגט החמירו כך? "והנה עשו רבנן האי מילתא כהלכתא בלא טעמא ומי יבוא אחרי המלכים את אשר כבר עשוהו. וחקרתי ודקדקתי ושאלתי פי חכמים ואין פותר".

אף רבי עקיבא איגר מציין, כי "יסוד הדין... אין לו יסוד בגמרא ופוסקים", ואך המהר"ם מינץ כתב, כי "מכל מקום יש להחמיר", שמא חליצה חמורה יותר מדיני ממונות. גם החתם סופר כותב, כי יתכן שהחמירו בגט, שלא יהיו העדים בעלי מומים, מפני שסידור גט נתפס כחמור וסבוך, וברבות הימים עלולים לטעות, כי כשם שבגט כשרים בעלי מום, כך גם בדיני נפשות. לאחר שהחמירו

"אחד בבוקר,
אחד בערב,
לפני האוכל".

גם ד"ר כהן מבני ברק
לא מפספס.
2 משניות ביום
וכל היום נראה אחרת.

כולם מצטרפים
מה איתך?

לקבלת ספרון חודשי ראשון חינם

מתקשרים ומאירים את הנשמה! *3764

בגט, החמירו גם בחליצה, מפאת דמיונה לגט, ששניהם, הגט והחליצה מתירים את האשה לשוק.

לאור דבריהם, התיירו רבי עקיבא איגר והמהרש"ם לשואליהם לשבת כדאינים לסדר חליצה. רבי עקיבא איגר השיב לדין כבוד השמיעה, "מעלת כבוד תורתו נרו יאיר, כשר להיות מדייני חליצה באין פקפוק", מפני שאף אם לא היה שומע כלל, עדיין יש להסתפק אם הוא מוגדר בעל מום, לפי שיתכן שרק חרש-אלם הוא בעל מום, ומאחר שמנהג אי השתתפות דיין בעל מום בחליצה, הוא חומרה בלבד, יש להקל. **וודאי** שבמקרה דידן, שהדיין כבד שמיעה בלבד, ואינו בכלל מום, **אין כל פקפוק וחש.**

המהרש"ם ענה לדיין שחשש לשבת בדין חליצה מפני שראשו החל להקרית, כי מאחר שקיים נידון מהו 'קרח' המוגדר בעל מום, הרי שבחומרה זו שאין לה מקור בגמרא, אינו צריך להחמיר בדבר.

ואילו החתם סופר, שנשאל אם מי שנקטע אגודלו מעל הפרק רשאי לשמש כדיין בחליצה, השיב, כי מאחר שמום זה ככהנים ובדייני נפשות, פסול מדין תורה, ראוי שלא ישב לדון בחליצה, אם יש דיינים אחרים שימלאו את מקומו [ועיין שם שמקל יותר בשניים המצטרפים לשלשת הדיינים].

דף קד/ב כל דבר שהוא מעשה באיש

עד אימתי על הנעל להיות חלוצה?

לאחר שהיבמה חולצת את נעלו של היבם מעל רגלו, עליה לירוק למרגלותיו, כמצוות התורה, "וירקה בפניו".

מעשה שהיה כך היה.

יבמה עמדה בפני בית הדין, חלצה את נעלו של היבם, אך לא עלה בידה לאגור רוק בפיה כדי לרקקו. ככל הנראה, המתח העצום נתן בה את אותותיו, מה גם שנהוג כי היבמה אינה אוכלת לפני החליצה [כדי שלא תאכל מאכלים חריפים ותירק מפני חריפותם, בעוד עליה לירוק לא מחמת עילה צדדית]. הדיינים הציעו ליבמה לצאת אל האוויר הצח להירגע ובנתיים המתין היבם ברגל יחפה, שנחלצה זה עתה בידי היבמה. עודם ממתנינים בסבלנות, התעוררה השאלה אם היבם יכול ללבוש את נעלו, או שמא בעת היריקה עליו לעמוד ברגל חלוצה - יחפה.

בין הדיינים היה רבי ברוך אפשטיין, בעל תורה תמימה, אשר חיווה את דעתו לשלילה. את דעתו הוכיח מן הפסוק שבמצוות חליצה (דברים כה/ט): **"וְנָגְשָׁה יְבָמְתוֹ אֶלְיוֹ לְעֵינָי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעְלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כֹּכָה יַעֲשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בַּיִת אַחִיו".** מה כוונת הפסוק "ככה"?

קריאה פשוטה של הפסוק עשויה להעלות כי ההתייחסות היא ליריקה, ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו. ברם, הגמרא מבהירה, כי כוונת הפסוק למעשה החליצה - "ככה", חליצת נעל, צריכה להעשות כדי לקיים מצוות חליצה.

"ככה" - לשון הווה: טען רבי ברוך אפשטיין - לאחר שפירשה הגמרא כי "ככה" מתייחס למעשה החליצה, חובה על היבם להתייצב ברגלו החלוצה בעת הריקה אליה נלווית האמירה "ככה יעשה לאיש". שהרי "ככה" הוא לשון הווה, ולפיכך, עליה לומר זאת בעוד רגלו חלוצה, אך אם ילבש את נעלו, הן תאמר "ככה" על מעשה שהיה ואיננו (תורה תמימה דברים כ"ה אות קס"ב. עיי"ש שמבאר גם גדר הריקה שאינה באה לבזות את החולץ "רק היא הכנה למאמר 'ככה', כאיש הרוקק בהתפעלות הנפש על הדבר המאוס", ואשר לפיכך אין אמירה זו - "ככה יעשה לאיש..." - נסובה על הריקה כלל וכלל).

אם הדבר היה פשוט לרבי ברוך אפשטיין, הוא לא היה ברור כלל לפוסקים אחרים.

בעל אבני נזר (ש"ת אבני נזר אהע"ז ח"ב סימן רכ"ג אות מ"ט) ומהרש"ם מבערז'אן (ש"ת ח"א סימן קל"ה ד"ה ומ"ש כת"ר מ"ש וכו') דנו, אם יבמה שתירק ותאמר "ככה" לאחר זמן מעת קיום מעשה החליצה, עשתה כהוגן. האבני נזר טען, כי אין יריקה זו מועלת, ומהרש"ם מבערז'אן צידד כי אפשר שהיא מועילה. איש מהם לא העיר כי הנעל כבר אינה חלוצה מרגלו של היבם, וככל הנראה לא סברו את חידושו של בעל תורה תמימה.

אכן, הגאון רבי נתן גשטטנר זצ"ל, מעיר בספרו נתן להורות (ח"ז סימן קי"ח), כי המילה "ככה" אינה מורה בהכרח על מעשה המתקיים לנגד עינינו. הנה, התורה מצווה "ככה יעשה לשור האחד... ככה תעשו לאחד כמספרם... כל האזרח יעשה ככה את אלה", ואין מדובר שם במעשה שהיה מול עיניהם, אלא בהוראות שניתנו לעשייה.

דף קב/ב מי כתיב חלץ להם חלץ מהם כתיב

התרחק מהם ולא הרחיקם ממנו

כאשר אדם מבקש דבר מאת המלך והמלך מגרשו מעל פניו, אין לו תקנה עוד. שונה הדבר כאשר המלך אינו מגרשו, אלא הולך ומתרחק ממנו. הבקשה לא נדחתה לגמרי, ויש מקום לשוב ולהעלותה.

זו הכונה כאן בגמרא: "מי כתיב חלץ להם", דהיינו דחה אותם מעל פניו? "חלץ מהם כתיב", הקב"ה עצמו נתרחק מהם, ויש להם תקנה... (לשמוע בלימודים).

דף קג/א הקיטע יוצא בקב שול

ק"ב פעמים

גדול אחד היה בעבר ושמו רבי יחיאל ויזאנער. חבר בית דינו של רבי יהודה בכרך בעל נימוקי הגרי"ב היה. שקדנותו וגדולתו היו לשם דבר, ועל הש"ס זכה לחזור מאה ושתיים פעמים.

היה מליץ על עצמו דרך ענוה ואומר "הקיטע יוצא בק"ב (102) שלו".

לעילוי נשמת

ר' פנחס רוזנפלד ז"ל

ב"ר אברהם ז"ל נלב"ע י"ב בסיון תשנ"ז

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו וכלתו הר"ר נחמן והניה רוזנפלד שיחיו

לעילוי נשמת

ר' מנחם ז"ל

ב"ר דוד וברטה שנספו בשואה נלב"ע י"ד סיון

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידו משפחת ליברטי שיחיו

עולים על רכבת הלימוד

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה': לומדים כמה דקות וחוזים בסיוף רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד <3029 כעשוי> * **חודש ראשון התנסות חינם**